

ДУША СКАРБИ ПРАДАВНІ БЕРЕЖЕ

У народі завжди високо цінувалися речі, про які прийнято говорити «ручна робота». Ручне - синонім добротності, високого смаку, своєрідної техніки виконання.

В поширенні доброї слави про ткані вирази ручної роботи села Крупове провідні мистці останнім часом належить Ніні Михайлівні Рабчевській. Ніна Михайлівна - майстриня художнього ткацтва, яка працює в Рівненській художньо-виробничій майстерні Художнього фонду України, вона член Національної спілки майстрів народного мистецтва України з 1997р. А у 2005 році указом Президента України їй присвоєно звання «Заслужений майстер народної творчості України».

Скільки праці, творчих роздумів, випробувань лежить за цими сухими фактами...

Ткацтвом мисткиня займається у вільний від роботи час. Адже Ніна Михайлівна - завідуюча Будинком культури. Тим Будинком культури, при якому вже 40 років співає народний аматорський колектив «Берегиня». І всі ці роки Ніна Михайлівна є основним організатором цього колективу, його активною учасницею, тою незамінною частинкою, яка об'єднує людей, а співає тут уже третє чи четверте покоління. І оскільки все життя ця талановита жінка зобов'язана була всі «продукти» своєї діяльності (чи то концерт «Берегині», чи то звітний концерт Будинку культури) демонструвати широкому загалу глядачів (а головне - односельчанам), все, що робила Ніна Михайлівна, робила вона якісно. Тому і в ткацтві, прийшовши до нього пізніше за інших майстринь, Ніна Михайлівна старалась не лише до бездоганного виконання своїх виробів, але і до створення нових.

Останнім часом все суспільство говорить про спустошення душі, про необхідність збереження духовних скарбів.

Якось прочитала я в одній із чисельних заміток про моє село (вона була про творчість саме цієї рукомесниці), що його назва «Крупове» означає те, що стоїть - на краю... «На краю прірви, - пише автор, - що відділяє патологічний модерн від традиції, зневаженої і забутої».

Якщо і на краю прірви, то стоїть моє рідне Крупове дуже міцно, впевнено, і так буде стояти, як я думаю, віки. І мені чомусь в цю хвилину згадалися слова геніальної Ліни Костенко:

*У епіцентрі логіки і стресу,
Де все змішалось - рідне і чуже,
Цінує розум вигук прогресу,
Душа ж скарби правдані береже.*

І справді, не зневажили і не забули мої односельці традиції предків. Адже не розгубили їх протягом віків, не продали, не проміняли. А зберегли. Зберегли і розвивають. Розвивають і демонструють своїм землякам, близьким і далеким, а також іншим народам Європи, Америки.

Отож, зберігаючи традиції предків, працюючи на тому міцному духовному підмурку, який створили наші предки за багато століть своєю працею, Ніна Михайлівна, як і інші ткалі села, творчо їй переосмислює, збагачує і створює нові вирази, що відповідають нинішнім потребам і запитам.

Ритмічним чергуванням формами орнаментальних мотивів, масштабами і співвідношеннями візерункових та гладеньких смуг, ткаля досягла в оздобленні ручних тканин безмежної неповторності. Хочу зазначити, що при цьому вона, на мою думку, не старалась конкурувати з іншими крупівськими мисткинями, а, навпаки, доповнювала їхню творчість, розвивала, удосконалювала, привносячи, безумовно, у що творчість шось своє, ідентифікуюче

Ніна Михайлівна виготовляє свої вирази на тому ж старовинному верстаті - кроснах. (Правда, зараз у неї кросна «наймолодші» в селі, їм всього близько 20 років. Цей верстат, точно відтворивши колишній, виготовив житель села Анатолій Павлович Стельмашук. Батьківський верстат ткалі стоїть у школі. Знаходиться він там у кабінеті народознавства ось уже 20 років. Саме на цих кроснах майстриня допомагала автору цих рядків давати уроки ткацтва, вела гурток «Ткацтво» у місцевій школі). У своїй творчості вона використовує те саме переплетіння ниток, що і предки, - звичайне полотняне і саржове (у Круповому його називають «в ряди»), і традиційну техніку - перебірку.

Основа цієї техніки, як і в інших майстринь, - поперечні орнаментальні смуги різної ширини. Орнамент геометричний - квадрати, ромби, стовпчики, зірки, розетки. Вміло чергуючи їх, повторюючи у певному порядку, ткаля завжди досягає ритмічної виразності композиції орнаменту чи цілого орнаментального комплексу.

За рахунок комбінування геометричних мотивів, варіювання їх масштабами, ритмікою і розміщенням, Ніна Михайлівна досягає великої різноманітності і неповторності візерунків.

Все це можна прослідкувати як на різноманітних рушниках і серветках ткалі, так і на узорних серпанкових тканинах.

В основі більшості орнаментальних комплексів лежить одна широка центральна смуга, яка має складний візерунок, на 16-20 переборів, а в деяких до 30, навколо якої групуються вузичі.

Інколи у ткалі виступає дві основні орнаментальні смуги, які між собою розподіляються дещо вузючо.

Зустрічається, що в комплексі є три однакової ширини орнаментальні смуги, обрамлені з обох сторін вузенькими. Причому середня смуга має один візерунок, а ті, що з боків, - інші, але однакові.

Різною є і кольорова гама орнаментальних комплексів. В більшості виробів переважають червоний і чорний кольори. Хоча останнім часом творчість Ніни Михайлівни тяжіє до використання різних відтінків червоного кольору, оскільки він більш радісний, теплий. Інколи цілий орнаментальний комплекс буває виконаний лише одним кольором, наприклад, темно-червоним. Такі вирази мають особливий витончений вигляд.

Використовує рукомесниця і синьо-блакитну гаму. Як-от в останньому серпанковому костюмі, який, до слова, дуже сподобався Ніні Митрофанівні Матвієнко. Відома співачка побачила його на виставці, з якою Ніна Михайлівна була у Києві. Замилувалась витвором рук крупівської ткалі, висловила бажання замовити собі такий костюм. (Про сам костюм. Виконаний він із сірих льняних ниток фабричного виробництва, орнаментальний комплекс, як я вже писала, виконані в синьо-блакитному кольорі).

Слід зазначити, що, за словами самої Ніни Михайлівни, останнім часом їй найбільше подобається працювати саме з льняними нитками. І найбільш вдалими своїми виробами вона вважає так звані «сірі» рушники. М'яке сіре тло цих виробів в єднанні з орнаментальними комплексами і з білих чи різного відтінків блакитного і сірого кольорів робить їх по-особливому гармонійно злагодженими, вишуканими.

Саме такі вирази найкраще розкупуваються на різноманітних виставках. Де тільки не побувала з своїм набутком Ніна Михайлівна. Це і традиційні «Музейні гос-

пно в музеї побуту й етнографії в Пирогово, і у Львові, Чернівці, а ще в Білорусії, Польщі. В Польщі мисткиня побувала двічі. Там проходили Дні української культури. В рамках цієї акції відбувалися фольклорно-етнографічні фестивалі. Перший проходив у м. Ольштин під назвою «Барви України», другий - у м. Дубичі-Церковні під назвою «Купальські ярмарки».

Пам'яткою для рукомесниці є мистецька акція «Червона доріжка», що проходила у м. Рівне на День Незалежності України у 2009 році. Запрошена на неї була Ніна Михайлівна як автор народних костюмів. І сама мисткиня, і дочка Марія, її онуки - Михайло, Ірина та Зіна були одягнені в костюми, виготовлені її руками.

А взагалі, останнім часом з усіх крупівських ткаль саме Ніна Михайлівна бере найактивнішу участь у різноманітних мистецьких акціях.

Окрім цього вона бере участь у програмі «Зелений туризм». Минулої весни ткаля зустрічала туристів з Італії - Матерассі Марчелло, Валеріо Періні, Моніку Сінкає, Чінціо Бенвенуті. Вражені і зачаровані гостинністю й талантом господині залишали іноземці село Крупове.

Зіграли свою роль вирази Ніни Михайлівни і в проєкті «Школа-музей історії ткацтва» в конкурсі «Розвинені території, здорові люди». Познайомились із творчістю крупівських ткаль, і Ніни Михайлівни зокрема, приїжджали двоє представників Програми «Волонтери Оксфорду для громад України» Мішель Трутман та Анна Невмержинська...

Не так важливо перерахувати всі яскраві події у мистецькому житті Ніни Михайлівни. Важливо, як на мене, відмітити збереження у творчості майстрині народних традицій.

Без розуміння всіх особливостей народного мистецтва, без знання характерних для Полісся орнаментальних форм, принципів композиційної побудови і колористичного вирішення виробів та їх органічного зв'язку з побутом неможливо правильно використовувати багатющу спадщину, розвивати і примножувати традиції. Тільки глибоке і всебічне оволодіння традиціями, тобто їх вивчення, творче переосмислення того, що було створене попередніми поколіннями, дало можливість появитися такому розмаїттю виробів Ніни Михайлівни.

А ще майстриня не лише зберігає традиції, але й передає їх дочці, онукам. У будинку Ніни Михайлівни і зараз стоїть верстат. «Хочу наткати весільних рушників для своїх онуків (а їх у неї четверо), - ділиться ткаля. - А то скільки не тчу, а інколи вдома й по зразку не залишається. Частину виробів роздаровую, частина - розкупується. Але я цьому рада, бо це значить, що цікавить людей наше традиційне поліське ремесло».

Підсумувати сказане хочу словами голови Національної спілки майстрів народного мистецтва України Євгена Шевченка. По закінченні виставки «Український сувенір-2010» він сказав: «Більш автентичного українського сувеніра, ніж витканий поліський рушник чи бодай клаптик серпанку - придумати годі».

І в цьому немає заслуга майстрині художнього ткацтва Ніни Михайлівни Рабчевської, як і інших крупівських ткаль. Побажаймо ж їм здоров'я і нових творчих злетів. Подякуймо за те, що прославили нашу рідну Рівненщину, вписали вагому сторінку в її мистецьке життя.

Уляна БУКАЙЛО,